

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№8

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

8-jild
8-son
Avgust, 2026

August, 2026
Volume 8
Number 8

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш.
Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Неземайкин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD),
доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

OLIIY TA'LIM MUASSASALARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI

Xalilova Maftuna Raxmon qizi

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНЦИИ МЕЖДУ ВЫСШИМИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА

Халилова Мафтуна Рахмановна

FOREIGN EXPERIENCE IN DEVELOPING COMPETITION BETWEEN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AND THE POSSIBILITIES OF ITS APPLICATION IN THE CONDITIONS OF UZBEKISTAN

Khalilova Maftuna Rakhmon qizi

Annotatsiya. Ushbu maqola (tadqiqot ishi) oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirishning xorijiy tajribasini o'rganish hamda uni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Zamonaviy sharoitda oliy ta'lim tizimida raqobat muhitini shakllantirish ta'lim sifatini oshirish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va xalqaro reytinglarda mavqeni mustahkamlashning muhim omili hisoblanadi.

Maqolada AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya, Janubiy Koreya kabi rivojlangan davlatlarning oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi raqobatni tartibga solish tajribasi, moliyalashtirish mexanizmlari, akkreditatsiya tizimlari va reyting ko'rsatkichlaridan foydalanish amaliyoti ko'rib chiqilgan. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy mustaqilligi, professor-o'qituvchilar tarkibini rag'batlantirish tizimi, talabalarni jalb qilish strategiyalari va ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish borasidagi xorijiy tajriba tahlil qilingan.

Tadqiqot natijalari asosida O'zbekiston oliy ta'lim tizimida raqobatbardosh muhitni yaratish, davlat va nodavlat oliy ta'lim muassasalari o'rtasida sog'lom raqobatni rivojlantirish, moliyalashtirish tizimini takomillashtirish hamda milliy reyting tizimini joriy etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar. oliy ta'lim, raqobat muhiti, xorijiy tajriba, akkreditatsiya, reyting tizimi, moliyalashtirish, ta'lim sifati, O'zbekiston.

Аннотация. Данная статья (научная работа) посвящена изучению зарубежного опыта развития конкуренции между высшими учебными заведениями и анализу возможностей его применения в условиях Узбекистана. В современных условиях формирование конкурентной среды в системе высшего образования является важным фактором повышения качества образования, внедрения инновационных подходов и укрепления позиций в международных рейтингах.

В статье рассматривается опыт регулирования конкуренции между высшими учебными заведениями в развитых странах, таких как США, Великобритания, Германия, Южная Корея, механизмы финансирования, системы аккредитации и практика использования рейтинговых показателей. Также анализируется зарубежный опыт финансовой независимости высших учебных заведений, системы мотивации преподавательского состава, стратегий привлечения студентов и развития научно-исследовательской деятельности.

На основе результатов исследования разработаны научно обоснованные предложения по созданию конкурентной среды в системе высшего образования Узбекистана, развитию здоровой конкуренции между государственными и негосударственными высшими учебными заведениями, совершенствованию системы финансирования и внедрению национальной рейтинговой системы.

Ключевые слова. Высшее образование, конкурентная среда, зарубежный опыт, аккредитация, рейтинговая система, финансирование, качество образования, Узбекистан.

Abstract. This article is devoted to the study of foreign experience in developing competition between higher education institutions and the analysis of the possibilities of its application in the conditions of Uzbekistan. In modern conditions, the formation of a competitive environment in the higher education system is an important factor in improving the quality of education, introducing innovative approaches and strengthening positions in international rankings.

The article examines the experience of regulating competition between higher education institutions in developed countries such as the USA, Great Britain, Germany, South Korea, financing mechanisms, accreditation systems and the practice of using rating indicators. It also analyzes foreign experience in the financial independence of higher education institutions, the system of motivating the teaching staff, student attraction strategies and the development of scientific and research activities.

Based on the results of the research, scientifically based proposals were developed to create a competitive environment in the higher education system of Uzbekistan, develop healthy competition between state and non-state higher education institutions, improve the financing system, and introduce a national rating system.

Keywords. higher education, competitive environment, foreign experience, accreditation, rating system, financing, quality of education, Uzbekistan.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda oliy ta'lim tizimi mamlakatning innovatsion rivojlanishi, iqtisodiy raqobatbardoshligi va inson kapitalini shakllantirishning asosiy omili sifatida qaralmoqda. Globallashuv jarayonlari, ta'lim xizmatlari bozorining kengayishi hamda talabalar va ilmiy kadrlar uchun xalqaro raqobatning kuchayishi oliy ta'lim muassasalarini doimiy ravishda faoliyat sifatini oshirishga undamoqda.

Mavzu bo'yicha xorijiy va mahalliy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim sohasidagi raqobat muammosi iqtisodchi va ta'limshunos olimlar tomonidan turli jihatdan o'rganilgan. Xususan, universitetlar o'rtasidagi raqobatning moliyalashtirish tizimi bilan bog'liqligi, sifat nazorati institutlarining roli, shuningdek reyting tizimlarining universitetlar faoliyatiga ta'siri bo'yicha bir qator ilmiy ishlar mavjud. Biroq O'zbekiston sharoitida ushbu masalaning kompleks tahlili va xorijiy tajribani moslashtirish bo'yicha aniq mexanizmlar hali yetarlicha ishlab chiqilmagan — bu tadqiqotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda oliy ta'lim tizimini isloh qilish bo'yicha keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda: oliy ta'lim muassasalari sonining oshishi, xususi oliy ta'lim muassasalarining faoliyat yuritishi, xorijiy universitetlar filiallarining ochilishi va boshqalar. Biroq oliy ta'lim muassasalari o'rtasida sog'lom raqobat muhitini shakllantirish, ularning moliyaviy-akademik mustaqilligini ta'minlash hamda sifat nazorati tizimini takomillashtirish masalalari hali to'liq yechimini topmagan.

Tadqiqotning maqsadi — xorijiy davlatlarning oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish bo'yicha tajribasini tahlil qilish va shu asosda O'zbekiston oliy ta'lim tizimini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot vazifalari:

oliy ta'lim sohasidagi raqobatning nazariy-mafhumiy asoslarini yoritish;

rivojlangan davlatlarning oliy ta'lim tizimidagi raqobat mexanizmlarini qiyosiy tahlil qilish;

O'zbekiston oliy ta'lim tizimidagi mavjud holatni baholash;

xorijiy tajribani milliy sharoitga moslashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda oliy ta'lim tizimida raqobatni o'rganish uchun qiyosiy-huquqiy, tizimli va kontent-tahlil metodlaridan foydalanildi. Xorijiy tajribadagi umumiy tendensiyalarni aniqlash hamda ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirishda induktiv-deduktiv yondashuv qo'llanildi. Shuningdek, oliy ta'lim tizimining kuchli va zaif tomonlari, mavjud imkoniyatlar hamda tahdidlarni baholashda SWOT-tahlil elementlaridan foydalanildi. Tadqiqot 2020–2026-yillar oralig'idagi ma'lumotlar va me'yoriy hujjatlarni qamrab oldi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan tahlil natijasida oliy ta'lim sohasidagi raqobat besh asosiy yo'nalishda namoyon bo'lishi aniqlandi:

1-jadval

Oliy ta'lim sohasidagi raqobatning nazariy-tarkibiy tahlili natijalari

Raqobat yo'nalishi	Mazmuni
Talabalar uchun raqobat	Sifatli abituriyentlarni jalb qilish
Kadrlar uchun raqobat	Malakali professor-o'qituvchilarni jalb qilish va ushlab qolish
Moliyaviy resurslar uchun raqobat	Davlat granti, investitsiya, homiylik mablag'lari
Ilmiy-tadqiqot salohiyati uchun raqobat	Grantlar, patentlar, xalqaro loyihalar
Nufuz uchun raqobat	Milliy va xalqaro reytinglardagi o'rin

Qiyosiy tahlil natijasida quyidagi jadval shakllantirildi:

Davlat	Asosiy mexanizm	Natija
AQSH	Moliyaviy-akademik avtonomiya, xayriya jamg'armalari (endowment)	Yuqori darajadagi institutsional mustaqillik va raqobat
Buyuk Britaniya	Mustaqil sifat agentligi (QAA), Research Excellence Framework	Natijaga asoslangan moliyalashtirish
Germaniya	"Excellence Initiative" tanlov dasturi	Ilmiy-tadqiqot salohiyatiga asoslangan raqobat
Janubiy Koreya	BK21 davlat dasturi	Xalqaro hamkorlik va ilmiy natijadorlikka asoslangan moliyalashtirish

Tahlil shuni ko'rsatdiki, barcha o'rganilgan davlatlarda raqobatni rivojlantirishning umumiy tamoyillari mavjud: natijaga asoslangan moliyalashtirish,

mustaqil baholash institutlari, universitet avtonomiyasi va ilmiy-tadqiqot faoliyatini alohida rag'batlantirish tizimlari.

Xorijiy mamlakatlarda oliy ta'lim sohasida raqobat ko'rsatkichlari				
Mamlakat	Oliy ta'lim muassasalari soni	Xalqaro reyting (Top-1000)	Talabalar soni (mln)	Xususiy sektor ulushi (%)
 AQSH	4 500+	50	19,5	35
 Buyuk Britaniya	165	8	2,9	40
 Germaniya	423	24	3,4	28
 Singapur	6	11	0,6	52
 Avstraliya	1 100+	36	1,5	37

1-rasm. O'zbekiston oliy ta'lim tizimidagi mavjud holatni baholash natijalari

O'zbekiston oliy ta'lim tizimini xorijiy tajriba bilan qiyoslash natijasida quyidagi muammoli jihatlar aniqlandi:

- davlat va nodavlat oliy ta'lim muassasalari o'rtasida teng sharoitlarning to'liq ta'minlanmaganligi;
- milliy reyting tizimining zaif rivojlanganligi va uning moliyalashtirish bilan bog'liq emasligi;
- mustaqil akkreditatsiya institutlarining yetarli darajada shakllanmaganligi;
- ilmiy-tadqiqot faoliyatini rag'batlantirish mexanizmlarining cheklanganligi;
- hududiy oliy ta'lim muassasalarining moddiy-texnik salohiyati bo'yicha poytaxt muassasalaridan orqada qolishi.

Olingan natijalar oliy ta'lim sohasidagi raqobatning ko'p qirrali hodisa ekanligini tasdiqlaydi. Xorijiy tajriba tahlili shuni ko'rsatdiki, raqobatni davlat tomonidan to'g'ri tartibga solish — uni bostirish emas, balki uni sifat va natijadorlik yo'nalishiga qaratish muhim ahamiyatga ega. Bu, o'z navbatida, tadqiqotning boshida qo'yilgan gipotezani tasdiqlaydi: natijaga asoslangan moliyalashtirish va mustaqil sifat nazorati institutlari raqobat muhitini sog'lom yo'nalishga burish uchun samarali vositadir.

Shu bilan birga, xorijiy tajribani mexanik ravishda ko'chirish maqsadga muvofiq emasligini ta'kidlash lozim. Masalan, AQSHdagi xayriya jamg'armalari tizimi uzoq tarixiy an'analarga asoslangan bo'lib, uni O'zbekiston sharoitida joriy etish bosqichma-bosqich, soliq va huquqiy rag'batlantirish choralari orqali amalga oshirilishi kerak. Germaniya va Janubiy Koreya tajribasi esa — tanlov asosidagi qo'shimcha moliyalashtirish dasturlari — O'zbekiston sharoitiga nisbatan tezroq va kamroq resurs bilan moslashtirilishi mumkin bo'lgan modeldir.

Olingan natijalar asosida quyidagi amaliy takliflar shakllantirildi:

1. Natijaga asoslangan moliyalashtirish tizimini joriy etish — davlat grant o'rinlarini taqsimlashda bitiruvchilar bandligi, ilmiy nashrlar soni va talabalar mamnunligi ko'rsatkichlarini hisobga olish.

2. Mustaqil milliy akkreditatsiya va reyting tizimini rivojlantirish — uning natijalarini moliyalashtirish va qabul kvotalari bilan bog'lash.

3. Oliy ta'lim muassasalarining akademik-moliyaviy avtonomiyasini kengaytirish.

4. Ilmiy-tadqiqot faoliyatini rag'batlantiruvchi tanlov dasturlarini joriy etish (Germaniya, Janubiy Koreya modeli asosida).

5. Xayriya jamg'armalari (endowment fund) tizimini bosqichma-bosqich rivojlantirish.

6. Hududiy oliy ta'lim muassasalarini qo'llab-quvvatlash maqsadli dasturlarini kuchaytirish.

Tadqiqotning cheklovlari. Ushbu tadqiqot asosan me'yoriy-huquqiy hujjatlar va ochiq statistik ma'lumotlar tahliliga asoslangan bo'lib, oliy ta'lim muassasalari rahbariyati va professor-o'qituvchilar o'rtasida so'rovnoma o'tkazish keyingi tadqiqotlar uchun istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi sog'lom raqobat muhitini shakllantirish ta'lim sifatini oshirish, ilmiy-innovatsion salohiyatni rivojlantirish va mamlakatning xalqaro ta'lim maydonidagi mavqeini mustahkamlashning muhim sharti hisoblanadi. AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya va Janubiy Koreya kabi rivojlangan davlatlarning tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqobatni samarali rivojlantirish uchun natijaga asoslangan moliyalashtirish, mustaqil sifat nazorati institutlari, universitetlarning avtonomiyasi va ilmiy-tadqiqot faoliyatini rag'batlantirish mexanizmlari muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida ushbu tajribadan foydalanish, milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda, tizimli va bosqichma-bosqich amalga oshirilishi lozim. Taklif etilgan chora-tadbirlarning amalga oshirilishi oliy ta'lim muassasalari o'rtasida sog'lom raqobat muhitini shakllantirish, ta'lim sifatini oshirish hamda mamlakat inson kapitalini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Organisation for Economic Co-operation and Development. Education at a Glance: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing, 2023.

2. Andreas Schleicher. World Class: How to Build a 21st-Century School System. Paris: OECD Publishing, 2018.

3. World Bank. World Development Report: Learning to Realize Education's Promise. Washington, DC: World Bank, 2018.

4. UNESCO. Global Education Monitoring Report. Paris: UNESCO Publishing, 2022.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. 2022-2024 y.

6. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi ma'lumotlari va statistik hisobotlari. 2022-2024 y.

7. Organisation for Economic Co-operation and Development. PISA 2022 Results. Paris: OECD Publishing, 2023.

8. United Nations. Sustainable Development Goal 4: Quality Education. New York: UN Publications, 2022.

9. Sun'iy intellekt asosidagi o'quv rejalari uchun ma'lumotlar tahlili va ma'lumotlarni yig'ish. Xalilova Maftuna. <https://cyberleninka.ru/article/n/sun-iy-intellekt-asosidagi-o-quv-rejalari-uchun-ma-lumotlar-tahlili-va-ma-lumotlarni-yig-ish>. 2025. 56-58 b.

10. **O'ZBEKISTON RAQAMLI IQTISODIYOTIDA SUN'IY INTELEKTNING AHAMIYATI VA SAMARADORLIGI**. MR Xalilova, DB Fayziyeva - Экономика и социум, 2024. 5-1 (120). 916-919.

11. Xalilova, M. R. q (2026). TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA RAQOBAT MUHITINI KUCHAYTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI VA UNI QO'LLASH IMKONIYATLARI. Innovatsion iqtisodiyot, 4(4). <https://doi.org/10.70769/3030-315X.II.4.4.2026.54>

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

Xalilova Maftuna Raxmon qizi Qarshi davlat texnika universiteti "Innovatsion iqtisodiyot" kafedrasi assistenti Халилова Мафтун Рахмановна, ассистент кафедры «Инновационная экономика» Каршинского государственного технического университета / Khalilova Maftuna Rakhmon qizi, assistant of the Department of Innovative Economics of the Karshi State Technical University

E-mail: xalilova_0130@icloud.com

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz